

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
lantbruksvetenskap

Kampen för eller mot biodrivmedel

- Svenska utvecklings- och miljöorganisationers ställningstagande i frågan om biodrivmedel från Östafrika

The fight for or against biofuels

- Swedish development and environmental organizations' positions concerning biofuels from East Africa

Linda von Seth

Kampen för eller mot biodrivmedel

The fight for or against biofuels

Linda von Seth

Handledare: Örjan Bartholdson, Institutionen för stad och land, SLU

Btr handledare:

Examinator: Kjell Hansen, Institutionen för stad och land, SLU

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2F

Kurstitel: Självständigtarbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2012

Omslagsbild:

Serietitel: nr:

ISSN:

ISBN:

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Östafrika, Biodrivmedel, Syd

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Syftet med den här uppsatsen är att kartlägga hur olika utvecklings- och miljöorganisationer ställer sig till den polariserade frågan om biodrivmedel som producerats i Östafrika och på vilka grunder de har tagit den ställning som de har gjort. De organisationer jag har studerat i den här uppsatsen är Kooperation Utan Gränser, Gröna Bilister, Naturskyddsföreningen och Världsnaturfonden WWF. Den här uppsatsen är en kvalitativ studie vars empiri är insamlad genom intervjuer, litteraturstudier och delvis av observationer i samband med intervjuerna.

Genom att studera organisationerna genom Pierre Bourdieus begrepp fält (*Broady, 1998*) kan jag se vilka skillnader och likheter organisationernas kapital och strategier har fört med sig. I och med detta kan jag förklara varför organisationerna inom det biståndspolitiska sociala fältet har valt att ha olika eller lika argument och ställningstaganden för biodrivmedelsproduktionen i Östafrika.

Alla organisationerna ser att det är positivt att bryta oljeberoendet. De alla diskuterar även samma områden inom frågan; markkonkurrens, höjda livsmedelspriser, markomvandling, ökade inkomster för bönder och så vidare. Åsikterna i de olika ämnena skiljer sig däremot. Samtidigt så har organisationerna olika idéer om hur biodrivmedelsproduktionen ska utvecklas till något positivt.

Abstract

The purpose of this essay is to identify how different development and environmental organizations attitudes to the polarized issue of the biofuels produced in East Africa and on what basis they have taken the standpoint they have done. The organizations I've studied in this essay are the Swedish Cooperative Center, The Swedish Association of Green Motorists, Swedish Society for Nature Conservation and World Wildlife Fund. This essay is a qualitative study and empirical data is collected through interviews, literature studies and partly by observations in the context of the interviews.

By studying the organizations by Pierre Bourdieus concept of field (Broady, 1998), I can see what differences and similarities organizations capital and strategies have brought them. In doing so, I can explain why organizations in the social development policy field have chosen to have different or similar arguments and standpoints for biofuels production in East Africa.

All organizations can agree that it is good to break dependence on oil. Also, all of them discuss the same areas in the subject, competition of the land, increased food prices, land conversion, increased income for farmers and so on. However, the opinions expressed in the subjects are different. The organizations also have different ideas about how biofuel production will develop into something positive.

Innehåll

Sammanfattning	2
Abstract	3
Inledning	6
Syfte och frågeställning	6
Syfte.....	6
Frågeställning	7
Nyckelord	7
Teori och metod.....	7
Teori.....	7
Metod.....	8
Tidigare forskning	9
Biodrivmedelsproduktionen i Östafrika	9
EU-direktivet	9
Biodrivmedel	10
Olika förutsättningar i Östafrika	11
Etiopien.....	12
Moçambique	12
Tanzania.....	13
Uganda.....	14
Svenska utvecklings- och miljöorganisationers ståndpunkt	14
Kooperation Utan Gränser	15
Cash crops, viktiga författigdomsbekämpning	17
Stärka böndernas röst i samhället och skapa starka regeringar.....	18
Sammanfattning.....	19
Världsnaturfonden WWF.....	20

Markomvandlingen kan bidra till miljömässiga och sociala problem	21
Hållbarhetskriterier och korruption, två viktiga frågor	22
Sammanfattning	24
Naturskyddsföreningen	25
Produktionsmodellen skapar problem	27
Det är många som delar ansvaret	29
Sammanfattning	30
Gröna Bilister	31
Biodrivmedel, en del av lösningen	32
Aktörer som är viktiga för biodrivmedlets framtid	33
Sammanfattning	34
Diskussion	35
Kapital	35
Strategier	38
Slutsats	38
Referenser	40
Litteratur	40
Böcker	40
Elektroniska källor	41
Elektroniska tidningsartiklar	41
Hemsidor	41
Muntliga källor	42
Intervjuer	42
Workshop	42

Inledning

För närvarande sker ständig utveckling av biodrivmedel för att hitta nya former av bränsle för fordon och för att bromsa den globala uppvärmningen, och den potentiella klimatkatastrofen i framtiden. Detta har lett till att biodrivmedel som etanol och biodiesel tagits fram. Dessa avger betydligt mindre utsläpp än våra vanliga fossila bränslen, men dess egentliga skonsamhet mot miljön debatterades hett i svenska medier, främst åren 2007-2008, men debatten sätter även sina spår i media idag. Förutom biodrivmedlens miljövänlighet har olika utvecklings- och miljöorganisationer även debatterat sociala och etiska aspekter på biobränslet som mänskliga rättigheter, kopplade till de fall där företag från Nord har etablerat plantage för biodrivmedel och bioenergi i Syd.

På en kontinent som Afrika menar förespråkare att klimatet är gynnsamt och att det finns mycket obrukad mark, ländernas energikonsumtion är ofta låg och därmed finns ett utrymme för en ökad produktion, som delvis kan exporteras.(Engvall, 2009:15) Det finns forskare, organisationer och journalister som även anser att det finns en möjlighet för människor att komma ur sin fattigdom genom dessa plantager, medan andra istället menar att de riskerar att minska tillgången på livsmedel och höja priset på jordbruksgrödor.

Syfte och frågeställning

Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att kartlägga hur olika svenska utvecklings- och miljöorganisationer har tagit ställning i den polariserade frågan om biodrivmedel i Östafrika, samt förklara varför och på vilka grunder som de har gjort detta ställningstagande. För att uppnå detta syfte innehåller den här uppsatsen även ett kapitel som ska underlätta för dig som läsare att förstå organisationers argument, detta genom en kortfattad beskrivning om hur biodrivmedelproduktionen kan se ut i Östafrika. För att förstå organisationernas ställningstagande i uppsatsen beskrivs också organisationernas tankar om hur biodrivmedelsproduktionen kan utvecklas till något positivt. Med även detta perspektiv hoppas jag ge en helhetsbild av biodrivmedelsproduktionen och dess framtid.

Frågeställning

Min frågeställning i uppsatsen är följande:

Hur skiljer sig organisationernas åsikter och på vilka grunder bygger de sina argument?

Nyckelord

I min uppsats är det några ord som är återkommande, dessa ord kan behöva en närmare förklaring.

Östafrika är ständigt återkommande och de länder som räknas in i Östafrika i den här uppsatsen är; Tanzania, Uganda, Kenya, Etiopien, Eritrea, Somalia, Rwanda, Burundi och Mocambique

Syd används av flera av de personer jag har intervjuat och är också återkommande i de rapporter jag har läst. Med Syd menas *utvecklingsländer*, eller ur ett socio-ekonomiskt perspektiv; *låg- och medelinkomstländer*. (Bergström, Lindström, Rosling, Rubenson, Stenson, Tylleskär, 2006:47-49)

Biodrivmedel är en typ av biobränslen som fungerar som drivmedel. Restprodukter av biodrivmedel kan göra biogas. Den här uppsatsen behandlar produktionen av biodrivmedlen *etanol och biodiesel*. (Meyer von Bremen, 2008:8)

Teori och metod

Teori

I den här uppsatsen har jag diskuterat miljö- och utvecklingsorganisationernas ställningstagande utifrån deras position inom det biståndspolitiska sociala fältet. Jag använder begreppet fält i den betydelse som Pierre Bourdieu har gett det:

”ett system av relationer mellan positioner besatta av människor och institutioner som strider för något gemensamt”. (citat: Broady, 1998:1)

Bourdieu talade vanligen om fyra sorters kapital; *det ekonomiska kapitalet* (materiella tillgångar), *det kulturella kapitalet* (finkultur, språk, m.m.), *det sociala kapitalet* (sociala nätverket) och *det symboliska kapitalet* (vilken tillgång som helst uppfattas som åtråvärd inom de sociala fält individen tillhör).

Bourdieu beskriver begreppet *strategier* som individers, grupper eller institutioners sätt att främja värdet på deras kapital och därmed också försvara eller förbättra sin position. Dessa strategier kan ofta vara omedvetna. Inom fälten finns det även det som Bourdieu kallar rummet av möjligheter, där strukturen liknar den som finns mellan positionerna i fältet.

För att kunna bli studerat som fält måste detta vara mer eller mindre självständigt i förhållande till andra fält. (Broady, 1998)

Metod

Jag fick i min uppsats avgränsa mig till tre områden, först det område som jag skulle välja att undersöka; i Östafrika har aktiviteten för biodrivmedelssektorn varit stor under de senaste åren och jag själv har ett personligt intresse av Östafrika. Det andra avgränsade området var om fokus skulle vara specifikt på biodrivmedel och generellt på bioenergi eller biobränslen. Efter det att jag avgränsat mitt ämne så fanns det också ett behov att välja några få utvecklings- och miljöorganisationer som tagit ställning till biodrivmedelsproduktion i Östafrika. De utvalda organisationerna blev därmed Kooperation Utan Gränser, Naturskyddsföreningen, WWF och Gröna Bilister. Det är fyra organisationer som arbetar på olika sätt och de är också olika stora.

Insamlandet av empiri till den här uppsatsen har skett via kvalitativa metoder som intervjuer, observationer, litteraturstudier och även granskning av organisationernas hemsidor. För att ställa samma frågor till alla organisationerna skrev jag ett färdigt frågeschema innan intervjuerna, jag spelade in intervjuerna och transkriberade dem sedan.

Alla representanter från organisationerna ville refereras med namn i uppsatsen och de ville också få möjlighet att godkänna texten innan publicering. Intervjuerna fungerade bra, informanterna var engagerade och svarade väl på frågorna, men det var tydligt att ämnet är väldigt politiskt känsligt och att de i många fall var försiktiga när de uttryckte sig.

Merparten av litteraturen jag har läst har varit rapporter publicerade av de organisationer jag studerat, men även av andra källor som till exempel Jordbruksverket, Svenska lantbruksuniversitet och Nordiska Afrikainstitutet. Utöver har jag även studerat debattartiklar i ämnet och olika hemsidor som Sidans hemsida och den Svenska regeringens hemsida.

Tidigare forskning

Det finns mycket tidigare forskning kring biodrivmedel, diskussionen om palmolja som är en typ av biodrivmedel har funnits under en väldigt lång tid och frågan om storskalig plantage ännu längre. Organisationerna har varit delaktiga i debatten och har därför varit med och publicerat flera rapporter om frågan.

Biodrivmedelsproduktionen i Östafrika

Att investera i biodrivmedelsproduktion i Östafrika är inte enkelt och det tar tid, vilket många investerare inte förväntar sig. De är ofta en risk att kapitalägare förväntar sig en snabb avkastning, vilket visar på en brist av kunskap, hävdar Peter Roberntz från WWF. Vad som också tyder på att det är svårt med dessa investeringar är antalet företag som faktiskt klarar av igångsättningsfasen av produktionerna. Linda Engström, som forskar på biobränsle i Tanzania vid Nordiska Afrikainstitutet (NAI), berättar att när hon och andra forskare har varit i Tanzania och studerat storskaliga investeringar av biobränsle och effekten av dessa, så har de upptäckt att de är få företag som klarar sig ekonomiskt. De företag som har varit igång längst i Tanzania idag har varit igång i fyra till fem år.

Peter Roberntz menar också att man idag kan se att intresset för biobränsleinvesteringar i Östafrika har minskat och att det idag finns ett större intresse för skogsplanteringar. Samtidigt rapporterar nyhetssidan *agra-net.com*(2012) att den svenska importen av etanol mer än halverats på ett år.

EU-direktivet

År 2009 tog EU fram ett direktiv för bioenergi. Direktivet handlar om att främja användningen av energi från förnybara energikällor. I detta direktiv ställs bland annat ett bindande krav på att Sverige ska ha uppnått

en andel om minst 49 procent förnybar energi till år 2020 och att andelen förnybar energi i transportsektorn ska vara minst 10 procent år 2020. (Regeringen, näringsdepartementet, 2012)

Biodrivmedel

Biodrivmedel innefattar tre sorters drivmedel för transport nämligen etanol, biodiesel och biogas. (*Meyer von Bremen, 2008:8*). I den här uppsatsen är det dock enbart etanol och biodiesel som behandlas. Det finns även andra sätt att producera biodrivmedel än via grödor, bland annat så finns en så kallad syntetdiesel som görs av råttololja från träråvara, detta är dock inte aktuellt i Östafrika. (*Roberntz, 2012*)

Biodiesel kan göras av olika oljeväxter som raps, ricin, oljepalm och jatropha och i Östafrika är det ricin, oljepalm och jatropha som odlas. Etanol produceras främst av sockerrör i Östafrika, men även sorghum och kassava kan användas och i andra delar av världen används även majs (*Meyer von Bremen, 2008:8*) Dessa grödor kan även kallas ”cash crops”, i de avseenden att det används som grödor som kan odlas extra för att tjäna pengar på dem, ofta genom att exportera dem. (*Goldmann, 2012*) Här presenterar jag kort de mest använda grödorna för biodrivmedel i Östafrika.

Sockerrör: är en av de mest diskuterade biodrivmedelsgrödorna i Östafrika och som är idag en av de mest etablerade grödorna, detta då de används för sockerproduktion. Det är också den växt som har visat gett mest liter etanol per hektar (*Meyer von Bremen, 2008:23*). Men sockerrör kräver mycket vatten och ofta konstbevattning (*Englund, 2011:98*).

Kassava: är rikt på stärkelse och kan växa på mer marginell mark och fungerar därför bra till etanolproduktion, dock så är grödan också producerad för mat i Östafrika. Om den produceras för biodrivmedel finns risken att den konkurrerar kraftigt med livsmedelsproduktionen (*Meyer von Bremen, 2008:22*).

Sorghum: ger precis som sockerrör mycket etanol per hektar och är en ettårig växt som passar in i växelbruk. (*Meyer von Bremen, 2008:23*). Idag finns det en varianten *Sweet Sorghum* som innehåller sockerrik saft och kan användas på samma sätt som sockerrör till etanol. (*Roberntz, 2012*) Sorghum, till skillnad från sockerrör, kräver dock inte samma mängd vatten och kan därför klara sig på mark där tillgången till vatten inte är lika stor (*Englund, 2011:126*).

Oljepalm: är det träd som ger störst mängd olja för biodiesel, men trivs bäst i samma klimat som regnskogen gör, vilket innebär att de konkurrerar med varandra (*Meyer von Bremen, 2008:23*).

Jatropha: är ett träd med oljerika frön, som dessutom är giftiga för människan att äta, oljan kan dock användas till biodiesel (*Meyer von Bremen, 2008:22*). Trädet kan växa i torra marker, men som för många andra grödor är det den bördiga och bevattnade jorden som är mest attraktiv för produktion (*Englund, 2011:136*).

Ricin: är en gröda vars olja kan användas till biodiesel, oljan kräver inte lika mycket vatten som sockerrör gör (*Englund, 2011:99*). Ricin är giftigt för människor, djur och insekter, men grödan används till omkring 700 olika områden, som medicin och kosmetika och nu spås även en framtid för biodrivmedel. (*Dahlberg, Henningsson, 2011:7*)

Olika förutsättningar i Östafrika

I denna uppsats har området för produktionen begränsats till Östafrika. Det finns många olika definitioner av Östafrika. I denna uppsats har jag valt att inkludera följande länder i området: Tanzania, Uganda, Kenya, Etiopien, Eritrea, Somalia, Rwanda och Burundi (*infoz, 2012*). Till denna definition har jag även lagt till Mocambique. Mocambique är ett land där det händer mycket inom biodrivmedelsutvecklingen och enligt bland annat FNs definition tillhör Mocambique Östafrika. Inom Östafrika kan man finna liknande problem för biodrivmedel; svaga regeringar och oansvariga investeringar lätt kan leda till störningar i den lokala matproduktionen, folkflyttningar och störningar på det naturliga ekosystemet (*Denruyter, et al. 2010:10*). I många av de östafrikanska staterna är det så att bönderna inte kan äga marken som de odlar på, där sker istället ett slags arrende (*Goldmann, 2011:10*). Utöver dessa likheter finns det också skillnader.

Produktionerna och valet av grödor ser olika ut, detta beror på olika miljömässiga och politiska förhållanden i länderna. För att ge en bild av hur olika förhållandena kan se ut i de olika länderna presenterar jag här hur produktionen av olika biodrivmedelsgrödor ser ut i Etiopien, Mocambique, Tanzania och Uganda. Denna information är först och främst hämtad från rapporten "*Producing Feedstock for Biofuels: Land-Use and Local Environmental Impacts*" (*Englund, 2011*), där landinformationen är rapporterad utifrån förändringarna mellan 1990 och 2008. Förändringarna gäller inte bara för grödorna när de är producerade för biodrivmedel,

sockerrören är till exempel först och främst odlade för socker och inte för etanol.

Etiopien

I Etiopien så studerades i grödorna sockerrör, ricin och jatropha (*Englund, 2011*). Under 2008 fanns ingen inhemsk produktion av biodrivmedel, men däremot fanns små mängder etiopiskproducerad etanol på EUs marknad. Rapporten berättar att gruvministeriet och energiministeriet i Etiopien har tagit fram "*Biofuel Development and Utilization Plan*" år 2007. I denna står det att marker för biodrivmedel ska ske på åkermark, eftersom den är mer ekonomisk lönsam än andra marker. Om denna utveckling fortsätter kommer framtida odlingar troligtvis att anläggas på redan brukade jordbruksmarker. Det är troligt att de grödor som idag brukas kommer att bli ersatta av sockerrör, ricin och jatropha (*Englund, 2011:99-102*).

Enligt rapporten har både ricinproduktionen och sockerrörsproduktionen i Etiopien ökat; sockerrören med 35 procent och ricin med 40 procent. Sockerrörsproduktionen kommer från både företag och småskaliga arrenden i Etiopien och ricinproduktionen sker främst på i arrendeavtal i både stor- och småskaliga jordbruk.

I rapporten hävdas vidare att det fanns en yta på 1700 hektar jatrophaodling i Etiopien år 2008 och att detta var en yta som beräknades öka eftersom att det fanns ett stort intresse hos utländska företag för att investera i mark för jatropha.

Moçambique

I Moçambique beskriver rapporten odlingen av sockerrör och jatropha. Där kunde inte någon inhemsk produktion av biodrivmedel ses, man kunde inte heller spåra något biodrivmedel från Moçambique på EUs marknad år 2008. 97 procent av den odlade marken i Moçambique är brukad av tre miljoner småskaliga familj jordbruk uppdelade på ungefär 1,24 hektar mark var. Dessa små markerarealer står för 95 procent av landets BNP som kommer från jordbruk. Dessa småskaliga jordbruk är idag enkla och bedrivs med enkla tekniker, utan kemikalier och bevattning. I rapporten hävdas att det är något som kan komma att förändras.

Sockerrör ökade med 639 procent mellan 1990 och 2008. Sannolikt kommer denna areal kraftigt öka i framtiden. I slutet av 2008 hade Moçambique formellt fått förslag om 17 utländska investeringar i mark, fem av dessa var tänkta som etanolproduktion av sockerrör. De andra 12 förslagen avsåg biodiesel av jatropha, som har både miljömässiga och politiska goda förutsättningar i Moçambique. (Englund, 2011:112-113)

I en annan rapport, ”Förnybara drivmedel från jordbruket - etanol, biodiesel och biogas”, producerad av Jordbruksverket år 2011 beskrivs en fallstudie i Moçambique där det tydligt framgår att de svårigheter som kan skapas av att investerare tar stora markytor i anspråk, mark som hittills använts för att producera mat. Att effekten blev så negativ ansågs vara kopplat till att de regler som var framtagna för att skydda den lokala befolkningen och miljön förbisågs när myndigheterna ville öka biodrivmedelsproduktionen.

Tanzania

I Tanzania fokuserade rapporten på grödorna sockerrör, oljepalm och jatropha. Man fann inga biodrivmedel som var odlade för inhemsk användning, men inte heller biodrivmedel som var odlade för EUs marknad år 2008. Av rapporten framgår vidare att regeringen gjorde analyser av mark för att attrahera fler investerare. En stor del av den mest bördiga marken hade bäst tillgång till vatten och är därför även den mark där bönder redan odlar grödor för mat. I Tanzania så är jatropha den gröda som lockar till sig mest utländska investerare. Den produceras för närvarande på mark med degraderade jordar. Dock är det troligt att jatropha i framtiden kommer att odlas på mark som idag redan är brukad och därför ersätta andra grödor.

Både sockerrörs- och oljepalmsproduktionen har ökat i Tanzania mellan åren 1990 och 2008; sockerrör med 80 procent och oljepalm med 30 procent. Den största delen av sockerrörsproduktionen är odlad i storskaliga bevattningssystem och framtida odling kommer troligtvis att ske på redan brukad åkermark. Men rapporten nämner också att de sockerrörsodlingar som fanns 2008 främst var avsedda för socker och inte för etanol, 2009 hade man dock tänkt om och istället planerat för etanolproduktion. Oljepalm har odlats i Tanzania sedan 1920, men den senaste tiden så har det främst varit småskaliga bönder som odlat oljepalm. Om det sker en expansion av oljepalmer så kommer den dock troligtvis att ske på redan brukad åkermark. I en annan rapport, ”Förnybara drivmedel från jordbruket- etanol, biodiesel och biogas”, (Jordbruksverket, 2011) beskrivs en fallstudie i Tanzania där biodrivmedelsproduktionen visat att genom arbete med lokala producenter

och andra småföretagare har markpåverkan blivit liten, och att även arbetstillfällena ökat och likaså de ekonomiska tillgångarna.

Uganda

I Uganda fokuserade rapporten på grödorna sockerrör, sorghum och jatropha. Man hittade inte någon inhemsk produktion av biodrivmedel, men inte heller några spår av ugandiskt biodrivmedel på EUs marknad. Jatropha har varit svårare att etablera till en början i Uganda. Den har tidigare inte använts som oljeväxt i landet utan har setts som ogräs av bönderna. Regeringen i Uganda har ansvar för att underlätta utvecklingen av biodrivmedelssektorn genom policys och lagar, men informationen om resultaten av detta är mycket svåråtkomlig. (Engvall, 2009:141)

Produktionen av både sockerrör och sorghum har ökat mellan 1990 och 2008; sockerrör med 285 procent och sorghum med 33 procent. Denna produktion kommer troligen att öka, detta på tidigare brukad mark och en del på det som idag är naturlig vegetation. För att förhindra detta har demonstrationer genomförts i Ugandas huvudstad Kampala av olika NGOs för att skydda naturreservaten. (Engvall, 2009:143)

En artikel i den ugandiska tidningen *New vision* i januari år 2012 skriver om en varning som experter utfärdat om effekterna av biodrivmedel. ”Varningen kommer precis när bönderna i Uganda börjat odla jatropha med entusiasm”. I artikeln anges också att det finns många utländska investeringar. Enbart i tre distrikt i Uganda återfinns cirka 2000 registrerade arrenden för biodrivmedel. ”Den ugandiska regeringen har som mål att öka användandet av modern förnybar energi från 4 procent år 2010 till 16 procent av den totala energianvändningen till år 2017.” hävdas i artikeln. (New vision, 2012)

Svenska utvecklings- och miljöorganisationers ståndpunkt

De fyra organisationer som medverkar i den här uppsatsen har alla flera likheter och deras slutliga ställningstagande är egentligen ett och samma, men vägen dit ser inte likadan ut, deras åsikter om vad det är som bör ske i framtiden skiljer sig också.

Kooperation Utan Gränser

“Det är en bra möjlighet. Och det borde verkligen göras om det görs på ett bra socialt och miljömässigt hållbart sätt” (Citat: Lundberg Ney, 2012)

Camilla Lundberg Ney, kommunikatör för opinion och påverkan vid Kooperation Utan Gränser, är den person som fick svara på frågor om biodrivmedel för Kooperation Utan Gränser. Camilla var redaktör för den rapport om biodrivmedel som organisationen gjorde år 2008. Numera är hon redaktör för nyhetsbrevet *Utsikten* och hon har ansvar för en del Sidaredovisningar och ansökningar och hon jobbar även idag med kampanjer. I hennes arbete är det framförallt den svenska publiken som hon riktar sig mot. Camilla arbetade med biodrivmedelsfrågan under den period då debatten var som livligast, perioden 2007-2008 och det är utifrån de erfarenheterna som hon har svarat på frågorna.

1958 startades Kooperation Utan Gränser med grundidéén “hjälp till självhjälp”, vilket har genomsyrat biståndsorganisationen hela vägen fram till idag. Tanken med ”hjälp till självhjälp” är att fattiga människor går samman i kooperativ som de äger tillsammans som medlemmar, vilket förenar demokrati och affärsmässighet (Lundberg Ney, 2012).

Bakom Kooperation Utan Gränser står ett 60-tal medlemsorganisationer som Koop, KF, HSB, Lantmännen, LRF, Riksbyggen med flera. Genom detta partnerskap arbetar Kooperation Utan Gränser med frågor som även intresserar deras medlemsorganisationer och därmed även dessa organisationers medlemmar. När Kooperation Utan Gränser väljer frågor att arbeta med så kan de göra det genom sina medlemsorganisationer, detta för att öka spridningen av deras information. När de lyfter en fråga så kan de göra det med en rapport som grund för att sedan försöka lansera den medialt och starta en diskussion kring rapporten eller så kan de lyfta frågan genom olika medier, som till exempel Facebook. Kooperation Utan Gränser har också flera olika kampanjer som de arbetar med och Camilla är med och arrangerar dessa.

”Organisationen började arbeta med biodrivmedelsfrågan runt år 2007 då den ansåg att det var en väldigt intressant fråga som skapade en het debatt och de anade att frågan skulle bli ännu större. Debatten blev snabbt

polariserad och organisationen saknade röster från de människor som faktiskt blev berörda av de här investeringarna i Syd.”, hävdar Camilla.

Kooperation Utan Gränser producerade år 2008 en rapport om biodrivmedel. I början av arbetet så kom det en del nya varningar och rapporter från Brasilien om omänskliga arbetsvillkor, miljövidrig produktion och undanträngande av småbönder i samband med etanolproduktion, samtidigt som palmoljan var kritiserad på liknande sätt i Indonesien och Malaysia. Under denna period så började även intresset av biodrivmedelsproduktion i Afrika öka, med många företag från väst som största investerare. (*Meyer von Bremen, 2008*) Camilla menar att avsaknaden av röster från de berörda bönderna och det ökade intresset för biodrivmedel i Afrika tillsammans med det faktum att Kooperation Utan Gränser har ett nära samarbete med bönder som är på plats i Afrika, gjorde att organisationen såg att det var dess uppgift fylla i den delen av den saknade informationen. Detta genom att fråga bönderna i Afrika om vad de tycker om biodrivmedelsproduktionen och vilka möjligheterna och riskerna var enligt dem. Det var detta som redovisades i den rapport som Camilla var med och tog fram år 2008.

Camilla berättar att organisationen samlar in fakta genom journalistiskt researcharbete.

Camilla bekräftar att rapporten om biodrivmedel var gjord av konsulten Ann-Helen Meyer von Bremen från företaget Uttryck AB och med Camilla som redaktör. Där samlades informationen in för att sedan diskuteras inom organisationen, synpunkter vägdes in för att sedan bli en del av den slutliga rapporten. Camilla berättar också att användandet av andras rapporter har varit viktiga, på detta vis har de kunnat finna vilka frågor det är som behöver lyftas.

Camilla vill också påpeka att när de tog fram rapporten om biodrivmedel under 2007 och 2008 fanns det inte många andra rapporter på svenska om ämnet. Hon berättar att Kooperation Utan Gränser var en av de första svenska organisationerna som tog fram en rapport, och menar att de därför fick mycket uppmärksamhet.

”Organisationens goda relation med LRF och lantmännen har även gjort att de kan ta del av deras kunskaper kring ämnet.” Camilla menar också att Kooperation Utan Gränserns tidigare kunskaper kring fattigdomsbekämpning, Kooperationer och liknande finns i grunden för

arbetet kring biodrivmedelsfrågan, vilket gör att de har kompetenser inom många områden och inte bara om biodrivmedel. Kooperation Utan Gränser finansierar dessa arbeten med gåvor från privatpersoner och företag, även bidrag som i första hand kommer från Sida. (Kooperation Utan Gränser, 2012)

Cash crops, viktiga författigdomsbekämpning

”Visst finns det risker med bioenergi och biodrivmedel, men organisationen frågar sig vad vi annars har för alternativ. Biodrivmedel försöker lösa ett stort problem, oljan är på väg att ta slut, den är dyr och många fattiga länder är beroende av den, en stor del av deras budget används för att betala oljans dyra priser. Skulle landet istället kunna producera inhemska biodrivmedel och bioenergi, skulle dessa pengar kunna investeras på andra ställen, de skulle kunna investeras i jordbruket, vilket Kooperation Utan Gränser menar behövs, 75 procent av världens fattiga lever på landsbygden och där är behoven oändliga, utveckling är något som krävs.”, hävdar Camilla.

Argumentationen om de höjda livsmedelspriserna finns även i Kooperation Utan Gränserns rapport. Där hävdas att de höga priserna på livsmedel är bra för 75 procent av världens fattiga, vilka är fler än de resterande 25 procent som lever på andra ställen än landsbygden. Dessa 25 procent av världens fattiga som istället kan komma att drabbas negativt av de ökade livsmedelspriserna. (*Meyer von Bremen, 2008*)

”Sedan så finns det många som hävdar att produktionen av biodrivmedel skulle konkurrera med livsmedelsproduktionen, där tycker jag att diskussionen lätt blir förenklad och okunnig”, säger Camilla och där menar hon den mediala diskussionen som var år 2007-2008.

Enligt Camilla har det varit väldigt lite mark som används för bioenergiproduktion och att de problem som har setts i och med livsmedelsproduktionen under åren 2007-2008, till exempel i USA och México där det konkurrerades om majs för livsmedel eller för etanol, hade bland annat att göra med handelspolitik mer än att det inte fanns mark. Den här argumentationen blir dock felaktig idag, då det idag är mer mark som används till biodrivmedel, hävdar Camilla.

Camilla menar att matsäkerhetsfrågan är en viktig fråga att följa, men det innebär inte att man bör idealisera den afrikanska bonden som en självförsörjande bonde, de måste fortfarande ha pengar. Sjukvård kostar,

material och uniformer till skolan kostar, man behöver cash crops. Camilla menar att hon inte kan se varför bonden inte ska kunna exportera sina produkter.

”Men att Kooperation Utan Gränser menar att det är en bra idé är en sanning med modifikation, det finns även enorma risker med produktionen. Om de afrikanska bönderna inte får vara med och styra hur den här produktionen ska ske så finns risken att de åter står som förlorare och råvaroexportörer, så hållbarhetskriterier måste arbetas fram.” säger Camilla. Samtidigt skriver Kooperation Utan Gränser i rapporten att de tillsammans med de afrikanska bönderna anser att möjligheterna är större än riskerna. (*Meyer von Bremen, 2008:3*)

Camilla ställer dock frågan ”vad har vi annars för val?” Hon menar att det inte går att tvärt säga nej till biodrivmedel, utan att det behövs lösningar. På samma sätt resonerar Naturskyddsföreningens ordförande Mikael Karlsson i Svenska Dagbladet år 2008 (*Olofson, 2008*) där han hävdar att ingen borde kunna blunda för behovet av förnybar energi, där bland annat etanol borde ses som en del av lösningen.

Stärka böndernas röst i samhället och skapa starka regeringar

Camilla säger att en önskan skulle vara att de afrikanska bönderna skulle kunna ha sin egen produktion av biodrivmedel, men att det finns två stora utmaningar som man behöver arbeta med innan det ska vara möjligt.

”Kooperation Utan Gränser menar att om bönderna på eget initiativ, eller om det är regeringen som på förslag av externa investerare, ska producera biodrivmedel så behöver de stärka sin röst i samhället, så att de också vågar ställa krav på sin regering. Om det är externa investerare som vill in i landet så måste bönderna kunna kräva av regeringen att de sätter villkor på investeringarna och har en plan över hur marken ska användas. Sedan så krävs det också att regeringarna blir mer transparenta och får ett förtroende i samhället. Det är två jätteutmaningar och just att stärka böndernas röst i samhället är något som Kooperation Utan Gränser arbetar med idag.”

Camilla hävdar dock att organisationen arbetar mindre med frågan i Sverige idag än vad de gjorde när debatten var som hetast.

Kooperation Utan Gränser hävdar också att det är viktigt att svenska företag tar sitt ansvar och att det finns internationella regelverk för biodrivmedel.

Detta är nödvändigt för att utveckling av biodrivmedel ska bli hållbar(Meyer von Bremen, 2008:19-21)

”När det gäller de initiativ som sker i Sverige idag är det inte i de områden som Kooperation Utan Gränser är mest aktiva idag, men de har en viss verksamhet och för en dialog i frågan. Kooperation Utan Gränser står fast vid att biodrivmedel är en möjlighet utifrån att hållbarhetskriterier för att det ska bli socialt och miljömässigt hållbart tas fram. Camilla hävdar att det måste hända någonting, situationen med oljan idag kräver detta. ”Vi inte kan vänta vi måste börja och lära oss på vägen.”, hävdar Camilla.

”Vi kan därför bara ana möjligheterna och riskerna. Facit finns i framtiden” (citat: Meyer von Bremen, 2008:3)

Sammanfattning

Kooperation Utan Gränser är en biståndsorganisation som är uppbyggd av ett 60-tal medlemsorganisationer. Dessa organisationer intressen kan vara med och påverka när Kooperation Utan Gränser väljer vilka frågor som de ska diskutera.

Kooperation Utan Gränser hävdar att den såg att röster från de fattiga bönderna saknades i biodrivmedelsdiskussionen, samtidigt som ett intresse för investeringar i Afrika ökade. Därmed så fokuserade dess rapport på de afrikanska böndernas röster. Camilla berättar att organisationen tar fram information genom journalistiskt researcharbete, rapporten skrevs av en konsult.

Kooperation Utan Gränser ser möjligheter med biodrivmedel; minskat oljeberoende där pengarna istället kan användas till att utveckla jordbruket, ökade livsmedelspriser som också är till nytta för människorna på landsbygden. Kooperation Utan Gränser menar att FN:s studier som visar att 75 procent av världens fattiga bor på landsbygden också visar att det är där utvecklingen bör ske.

Kooperation Utan Gränser ser också risker; om inte produktionen sker på rätt sätt kan de fattiga bönderna återigen stå som förlorare. Men Kooperation Utan Gränser menar dock att möjligheterna är större än riskerna. Den mediedebatt som var åren 2007-2008 om att biodrivmedelsproduktionen skulle konkurrera med livsmedelsproduktionen anser Camilla var okunnig.

Kooperation Utan Gränser anser att det är viktigt att de fattiga bönderna stärker sin röst i samhället och att de vågar ställa krav på sin regering. Regeringar måste även bli transparenta. Dessa frågor arbetar organisationen mycket med idag. Även svenska företag måste ta sitt ansvar och Kooperation Utan Gränser menar också att det är viktigt att det finns internationella regelverk för biodrivmedel.

Världsnaturfonden WWF

“Det finns inget svart eller vitt, det är en gråskala där och det finns många olika sätt som man måste jobba med det så att biodrivmedel blir ett hållbart alternativ” (Citat: Peter Roberntz, WWF)

Till detta avsnitt av uppsatsen hade jag stor hjälp av Peter Roberntz som arbetar på Världsnaturfonden WWF med skogs- och energifrågor och 2008 blev sakkunnigt ansvarig för den kampanj de hade om biodrivmedel. Sedan så berättar Peter att han även arbetat med frågor för att påverka på EU-nivå och även med EU-direktivet om certifiering, han har också arbetat med konkreta projekt i Sverige, Tanzania och Moçambique.

WWF är en politiskt obunden naturvårdsorganisation som grundades i England 1961 och i Sverige 1971. Bara i Sverige har organisationen cirka 190 000 supportrar och runt om i världen är det omkring fem miljoner supportrar. WWF finansieras av insamlade medel från privatpersoner, och partnersamarbeten med företag eller offentliga sektorer som till exempel Sida.(WWF, 2012)

”WWF började arbeta med biobränslen och biodrivmedel, eftersom de kan vara ett viktigt bidrag till ett förnybart samhälle. Men samtidigt utgör en ökande, ohållbar konsumtion och produktion av biobränslen ett hot mot det naturliga ekosystemet. Biobränslen berör också i höga drag frågan om markomvandling och markrättigheter.” hävdar Peter

”Vi kan inte sitta still i båten för att sedan om några år konstatera att utländskt kapital återigen har misslyckats med att bekämpa fattigdom och bidragit till att unik natur som Östafrikas kustregnskogar har försvunnit.” (WWF, 2008: 16)

Peter menar att WWF såg att det fanns ett behov att förändra produktionen

och marknaden, det vill säga mot större hållbarhet, vilket är något som WWF har erfarenhet av.

De arbetar med detta är genom att bland annat ordna certifieringssystem kring frågan, detta gör att WWF är en av de miljöorganisationer som arbetar med naturvårdsresurser på det mest strategiska och genomgripande sättet. Peter menar dock att certifieringssystem inte direkt behöver innebära hållbarhet, men det kan förbättra ansvarstagandet bland aktörerna i biodrivmedelssektionen.

”WWF samarbetar med ett flertal partner i frågan, både organisationer och företag, i vissa fall för att tillsammans verka mot samma mål och i andra fall för att påverka den andra parten.” Peter berättar att de bland annat samarbetar med flertal organisationer i Mocambique såsom *Oram* som arbetar med markrättighetsfrågor kopplat till biobränsleinvesteringar. I Tanzania arbetar vi på motsvarande sätt med bland annat organisationen *Hakiardhi*. WWF är dessutom en medlemsorganisation i IUCN berättar Peter, de försöker samarbeta med andra så länge som de arbetar mot samma mål.

Peter menar att organisationen vill basera sina åsikter på kunskap. Han menar att WWF tar fram egna rapporter och har gjort egna studier kring jatropha, sockerrörsodling och även studerat vilka investerare som är på framkant i biodrivmedelssektorn. Peter menar att deras rapporter bygger på vetenskaplig framtagna fakta och även på en del studier som andra organisationer har gjort, men vilka det är som har tagit fram den vetenskapliga informationen går han inte in närmare på. Men vid granskning av rapporterna ”*Jakten på biobränsle- hot eller hopp för Östafrika?*” och ”*Styr rätt med biodrivmedel*” som båda publicerats av WWF finns källor som FAO, en del forskningspublikationer på internet, och intervjuer och observationer, men det går inte att finna vilka eller vem som har skrivit rapporterna.

Markomvandlingen kan bidra till miljömässiga och sociala problem

”WWF frågar sig inte om biodrivmedel kommer att behövas, men visionen är inte att det ska ersätta det fossila bränslet, visionen är istället att samhället ska förskjutas såpass mycket att biodrivmedlet istället är ett komplement där vi inte kan elektrifiera trafiken, till exempel för flyg- och båttrafiken samt tunga transporter.” För att den visionen ska uppfyllas menar Peter att det inte bara krävs teknikutveckling, det krävs också att bilismen minskar i samhället.

”Biodrivmedel är en viktig men begränsad lösning både för oljeersättning och minskad klimatpåverkan.”(Citat: WWF, 2008:1)

”Men här menar jag att det tillkommer andra komplikationer i samband med produktionen och att det inte finns något som är svart eller vitt i den här frågan, det finns många fördelar, men också nackdelar som inte kan förbises.” hävdar Peter.

Skulle Afrikas länder kunna producera eget biodrivmedel och bioenergi skulle de bli av med sitt olje- och gasberoende, något som Peter menar är mycket positivt; dagens beroende leder till ett handelsunderskott och en ökad inhemsk produktion skulle kunna bidra till flera positiva spridningseffekter, exempelvis spridningseffekter som entreprenörskap och utveckling av jordbruket. I och med detta fokus på biodrivmedelsfrågan menar Peter också att markfrågan lyfts, vilket är en positiv bieffekt. ”Men med den positiva aspekten kommer även de negativa delarna, biodrivmedel skapar en storskalighet som leder till socialt negativa aspekter och också en markomvandling som stör det naturliga ekosystemet.”

I rapporten ”*Styr rätt med biodrivmedel*”(WWF, 2008) listar WWF både de direkta och indirekta hoten med den storskaliga markanvändningen, där inräknas bland annat att den ökade markanvändningen tar mark från matproduktionen vilket de menar bidrar till ökade matpriser och hunger, de nämner också att ursprungsfolk kan trängas undan från sin mark och tvingas flytta och då kanske illegalt bryta ny mark, värdefulla naturmarker riskerar att förstöras, gifter från bekämpningsmedel riskerar att förstöra marken och likaså övergödning av handelsgödsel. Dessa är bara några få av de hot som WWF omnämner i rapporten.

Om den här markanvändningsfrågan inte hanteras så menar Peter att det kommer att uppstå ökade konflikter och det även finns en risk för sociala uppror hos de människor som berörs.

Hållbarhetskriterier och korrupcion, två viktiga frågor

”På det internationella planet önskar WWF att få se en ökad bevakning av den markanvändning som sker och även att trycket därifrån ska öka på transparensen i marktransaktioner. Utan den transparensen kan företag komma undan med att i det tysta ta för sig av mark och på ett oansvarigt sätt.”

I rapporten *"Jakten på biobränsle- hot eller hopp för Östafrika"* berättar WWF att FAO gjort beräkningar för hur mycket mark som finns tillgänglig för eventuella odlingar i Tanzania och Mocambique, WWF menar att det finns brister med dessa beräkningar. Dessa brister leder till att bedömning av tillgänglig mark är ofullständig och riskerar att legitimera en ohållbar expansion av storskalig odling. De menar att det krävs både biologisk och socialantropologisk expertis för att kunna göra de väldefinierade kriterier som behövs, vilket saknas i de beräkningar som FAO gjorde år 2007. (WWF, 2008: 7-8)

Sedan så menar Peter även att det på det internationella planet finns hållbarhetskriterier, bland annat genom FN eller Världsbanken som har en standard, men problemet är att dessa principer och standarder måste implementeras för att bli verksamma. Detta kommer genom certifieringssystem som WWF arbetar mycket med, men Peter menar att de stöter på att många tycker att dessa system kan innebära hinder för fattiga länders utveckling. Peter tycker personligen att denna argumentation haltar.

"...nu tillåter man utveckling, men man bortser från miljö- och social- aspekter"
(*citat: Peter Roberntz, WWF*)

"Detta är inställning som måste förändras. Certifieringssystem får inte ses som ett handelshinder. Det är på väg att förändras, men det som bland annat står i vägen är korruption. Korrupta regeringar eller ämbetsmän vill inte att något ska förändras eftersom de då inte kan agera som tidigare." hävdar Peter.

"Korruption är ett jättehinder som underminerar all hållbar utveckling"
(*citat: Peter Roberntz, WWF*)

Peter menar att många afrikanska länder har bra lagstiftningar, men att korruption även där utgör ett problem som gör att dessa lagar inte implementeras. Där krävs tillräckliga kompetenser och resurser hos de myndigheter som har ansvar för denna implementering och detta sträcker sig från nationell nivå ända ner till provinsiell nivå. "Tyvärr så stöter WWF på företag som fått igenom registreringar som är kopplade till korruption, flera av dessa har en bra CSR-policy på hemmaplan, men när de hamnar i en

korrupt miljö så hamnar de, medvetet eller omedvetet, i en sådan här situation där de måste agera. Korruptionen är en jätteutmaning, det finns inga drivkrafter att ta itu med det.”, berättar Peter

I rapporten ”*Jakten på biobränsle- hot eller hopp för Östafrika*”(WWF,2008) så skriver WWF att WWF Tanzania har skickat in förslag till sin regering och till företag om hur man skulle kunna möjliggöra att biobränslen och därmed även biodrivmedel blir positiva för landet. I den listan kan man bland annat finna den transparens och samordning av myndigheter som Peter nämner, men även instruktioner på hur värdefulla naturmarker ska undanhållas, krav på markanvändningsplaner på de marker som företag investerar i, hårda kontroller så att inga farliga utsläpp görs av odlingar och produktion, stimulering av att biprodukter till produktionen används och många andra saker.

På en internationell nivå finns det också en del arbete att göra menar Peter. De hållbarhetskriterier som finns måste stärkas när det gäller de sociala aspekterna, och det gäller inte bara biodrivmedelsfrågan, och WWF menar också att det inte bara bör gälla på EU- nivå utan att det bör vara på ett globalt plan.

”För närvarande arbetar WWF en hel del med politisk påtryckning. Organisationen arbetar för att EU ska titta mer på de indirekta markeffekter som åstadkoms av biodrivmedelsproduktionen. De trycker även på den svenska regeringen och hoppas att den ska anta hållbara kriterier för det fasta bränslena.” Sedan berättar Peter att WWF även arbetar med att påverka de sektorer som är verksamma inom biodrivmedlet, detta med de tidigare nämnda certifieringssystemen. Och att där certifieringssystemen inte räcker till arbetar WWF med att få fram andra redskap, som när det gäller landskapsnivå, det kan inte säkerställas genom en certifiering på sockerrör. De försöker även styra investeringarna så att de inte hamnar på marker som inte är bra för dessa odlingar.

Sammanfattning

WWF är en miljöorganisation som finns över hela världen och de började arbeta med biodrivmedel då de såg att det var en typ av naturresurs som skulle påverka det naturliga ekosystemet mycket. WWF såg att det fanns ett behov av att förändra produktionen så att den skulle bli mer hållbar. Mycket av det arbetet gör de genom certifieringssystem. WWF samarbetar med andra organisationer så länge som de arbetar för samma mål. Peter menar att

WWF är en kunskapsbaserad organisation och att de baserar sig på vetenskaplig fakta.

Peter berättar att WWF:s vision är att biodrivmedlet ska vara ett komplement där trafiken inte kan elektrifieras, för att det ska fungera krävs förutom teknisk utveckling även minskad bilism.

WWF ser möjligheter med biodrivmedel; minskat olje- och gasberoende som idag ger fattiga länder ett handelsunderskott och där en ersättande inhemsk produktion av biodrivmedel skulle föra med sig positiva bieffekter som entreprenörskap på landsbygden. Utvecklingen har lett till ett ökat fokus på markfrågan.

Men WWF ser också risker; biodrivmedelsproduktion leder till en storskalighet som innebär stora markomvandlingar, som i sin tur leder till konkurrens om mark och ökade livsmedelspriser och hunger. Markomvandlingen innebär också att ursprungsfolk kan tvingas flytta och att naturmarker förstörs.

WWF menar att det internationellt behövs en ökad bevakning av markanvändandet, samt en ökad transparens i marktransaktioner. Det beräkningar som idag är gjorda av hur mycket ledig mark det finns menar WWF dessutom har stora brister.

Av många så anses certifieringssystem var ett handelshinder, vilket WWF anser måste förändras. Där menar dock WWF att korruptionen är ett jättehinder som måste försvinna, men att det inte finns några drivkrafter för att ta itu med problemet.

Idag arbetar WWF med politiska påtryckningar på EU och på den svenska regeringen och även med att finna andra redskap än certifiering där det inte räcker till.

Naturskyddsföreningen

”Det är ju ett väldigt positivt initiativ att ersätta fossilt bränsle, men däremot måste man ju titta på produktionsmodellen för det och också titta på konsumtionsnivån” (citat: Rydlund, Maria, Naturskyddsföreningen, 2012)

Maria Rydlund bistod den här uppsatsen med en intervju där hon talade för

Naturskyddsföreningen. Där har hon titeln sakkunnig tropisk skog, vilket innebär att hon har ansvar för organisationens tropiskskogsprogram och då även plantagefrågan, där hon främst arbetar med palmoljafrågan.

Naturskyddsföreningen är en ideell och politiskt obunden miljöorganisation som startades 1909, idag har organisationen cirka 192000 medlemmar över hela landet.(Naturskyddsföreningen, 2012)

”Organisationen började arbeta med palmoljaplantage i Malaysia och Indonesien redan i slutet av 1990-talet, men då var frågan inte direkt kopplat till biodrivmedel, det var i och med beslutet om att ersätta fossilt bränsle som efterfrågan kom. Sedan så har även sockerrörsproduktionen i Tanzania varit i fokus och det var främst under åren 2007-2008. Som en av Sveriges största miljöorganisationer har Naturskyddsföreningen många kopplingar till de områden som diskuteras kring frågan om biodrivmedel, vilket förklarar att de jobbar med frågan på den globala nivå som de gör. Vi samarbetar med ett antal organisationer i Syd som arbetar med frågan.”, säger Maria

Maria berättar att Naturskyddsföreningen själva inte har några projekt i Syd, utan väljer att stödja de organisationer som redan finns där och detta finansieras med sidamedel. De befintliga organisationerna i Syd är allt från lokala organisationer till nationella policyorganisationer. Maria berättar att de fältorganisationer som Naturskyddsföreningen stödjer har en koppling till en policynivå.

Naturskyddsföreningen var även med och tog fram den rapport som gjordes med Swedwatch där de är en medlemsorganisation tillsammans med Latinamerikagrupperna och Svenska kyrkan år 2009, rapporten skrevs av Maria Engvall, Swedwatch. Syftet var att ta fram konkret information till debatten och genom detta ha en möjlighet att påskynda arbetet för att förbättra villkoren för etanolproduktionen. Maria hävdar att en stor del av den information som organisationen sprider bygger på kunskap som fås av dessa samarbetspartners, vilka kan ha stora kunskaper i olika områden som sockerrörsodling i Västindien, eller jatrofahadsikussionen i Moçambique och även den omdiskuterade palmoljediskussionen i Indonesien och Malaysia. Maria berättar också att Naturskyddsföreningen själva gör fältbesök för att skapa sig en helhetsbild och gör egen forskning, de bedriver inte egen forskningsverksamhet, däremot tar deras partner fram underlag, vi tar också in forskningsresultat.

När Maria berättar att de inom organisationen gör en del egen forskning, med vilket hon avser officiell forskning, Naturskyddsföreningens partners arbeten samt även officiella studier. Den rapport som Naturskyddsföreningen var med att ta fram och som skrevs av Swedwatch, menar att de byggde sin studie i första hand på resultat presenterade av forskare och på stora internationella organisationer som FAO då det i denna fråga annars presenteras nya ”rön och rapporter varje vecka” som de skriver (Engvall, 2009:10). Empirin är utöver detta insamlad till stor del på litteraturstudier och intervjuer med företag och andra berörda. (Engvall, 2009)

Produktionsmodellen skapar problem

”Naturskyddsföreningen anser att målet med att ersätta fossilt bränsle är positivt, men att det är den storskaliga produktionsmodellen av biodrivmedel och samhällets konsumtionsnivå som gör att det uppstår problem.”, säger Maria.

I den tidigare nämnda rapporten som skrevs av Swedwatch presenteras denna fråga. I rapporten så skrivs att många av de problem som presenteras i samband med till exempel etanolproduktion skulle kunna generaliseras på de flesta fall där det pratas om storskaliga jordbruks- och produktionssystem. Dilemmat är att säga om storskalig produktion, som ofta är mer effektivt än småskalig, är det rätta valet. Eller om det istället är den småskaliga produktionen, som inte innebär samma miljöpåverkan eller markkonflikter som den storskaliga produktionen. (Engvall, 2009:47–48)

Maria Rydlund menar dock att det är när produktionen når stora volymer som de riktiga problemen uppstår och att det finns flera exempel på bra produktion av biodrivmedel, men att de då är på lokal nivå. ”Men för att de större företagen ska få in sina intäkter blir produktionen storskalig. Det är alltså inte produkten i sig som Naturskyddsföreningen ser som ett problem, det är den produktionsmodell som idag är aktuell för att producera den.”

I rapporten som var framtagen av Swedwatch skrivs att många ser etanol som en övergångslösning, ett sätt att bryta oljeberoendet, men Maria hävdar att även om produktionen av biodrivmedel är storskalig så kommer det inte heller vara möjligt att ersätta allt fossilt bränsle med biodrivmedel, det måste kompletteras med energi- eller bränslesnåla fordon. Men organisationen ser däremot inte att palmolja är ett alternativ för att ersätta de

fossila användningsområdena, varken för värme eller för biodrivmedel, hävdar Maria. ”Vi menar att det finns allt för många sociala och miljömässiga negativa konsekvenser för att det ska kunna fungera på ett hållbart sätt.”

När Maria talar om de fördelar och nackdelar som Naturskyddsföreningen ser med biodrivmedel menar hon att även om det finns många fördelar och positiva aspekter så är det lätt att snabbt komma till de risker som finns med biodrivmedel. ”Men skulle till exempel ett land som Tanzania kunna producera eget biodrivmedel så skulle det innebära att de blir av med de utgifter som de idag har för att köpa fossilt bränsle med utländska valutor, samtidigt som de blir mindre utsatta för marknadspriser, politiska konflikter och liknande scenarion. Skulle produktionen också bli självförsörjande för landet och priserna bli rimliga så kommer det också att bli billigare att transportera människor och varor, vilket skulle öppna möjligheter för många. ”, berättar Maria.

Maria menar att om en hållbar produktionsmodell skulle hittas för produkten skulle den även kunna fungera som en cash crop för bonden att ha vid sidan av sin vanliga produktion. En sådan produkt skulle genom en konstant eller ökande efterfrågan innebära en säkrare investering för bonden. Precis som Maria menar den tidigare nämnda rapporten att skalan av produktionen är en avgörande faktor. Hur mycket som kan produceras utan att riskera störningar i ekosystemet, matproduktionen eller det sociala systemet är en fråga som är viktig. (Engvall, 2009)

Sedan så finns de risker som Maria menar att det inte går att undvika, Naturskyddsföreningen ser ett problem med markfrågan och frågar sig var tillgänglig marken för biodrivmedelsproduktion finns. De menar att det är svårt att säga att det finns mark över och att mycket beror på vem det är som undersöker marken och bestämmer om marken är tillgänglig, i vissa fall kan mark anses som ”ledig” även om den då är brukad, men då av människor som inte äger marken. Det gör stor skillnad om det är ägande av mark eller bara nyttjandet av mark och för att kunna förstå de komplexa strukturer som kan finnas i till exempel Tanzania så krävs det en lokalkunskap, förståelse och framförallt en bra dialog med lokalbefolkningen. I och med det stora markanvändandet som görs vid den storskaliga produktionsmodellen menar Maria att det även tillkommer problem som vattenbrist och en konkurrens om marken för livsmedelsproduktionen.

Mikael Karlsson skriver i en artikel i Svenska dagbladet (Olofson, 2008) att krav på biodrivmedel är bättre än en bojkott och att med rätt utformade hållbarhetskriterier för biodrivmedel kan det bli bättre förhållanden rund om i världen. I den rapport, skriven av Swedwatch hävdas också att det är viktigt att många olika aktörer ska få vara med att utforma de kriterier som ska gälla för biodrivmedel. Med olika aktörer så menas sociala rörelser, miljörörelser, forskare, fackförbund och lokalbefolkningar, detta för att det ska bli så hållbar produktion som möjligt. (Engvall, 2009:48) Mikael Karlsson uttalar sig även i samma artikel i Svenska Dagbladet att han önskade att de som kritiserar etanolen och som från läktarplats klivit in i klimatdebatten istället skulle välja att ställa sig bakom Naturskyddsföreningens arbete för bättre biodrivmedel.

Det är många som delar ansvaret

Ansvar måste tas på många olika nivåer för att biodrivmedel på något vis ska ha en möjlighet att fungera hållbart, menar Naturskyddsföreningen.” I Östafrika krävs det att nationerna engagerar sig så att lokalsamhällena har möjlighet att delta i processen när företag kommer för att starta produktionen”, hävdar Maria.

”Naturskyddsföreningen kritiserar också att EU har satt upp de mål som de har gjort utan att ha gjort en ordentlig konsekvens- och problemanalys. Det borde ha gjorts så att drivkrafterna bakom de storskaliga produktionerna kunde ha förutsetts.” Maria menar vidare att det är EUs ansvar att utforma mål som ser till att urvattning och konflikter kring policys är problem som inte finns och att det även finns ett ansvar hos politikerna att inte fastna vid dessa abstrakta mål, utan också fråga sig vad det är som krävs för en omställning och vad det är vi själva behöver göra.

Vidare säger Maria att det är många som inte förstår kärnan i problemet. ”De diskuterar alternativa drivmedel, men tänker fortsätta med samma konsumtion, de frågar sig inte varför det är som vi behöver göra en förändring. Liknande kritik som Maria ger, får även Mikael Karlsson svara på i en debattartikel i Borås tidning(Karlsson, 2008), där han menar att minskad bilkörning är en del av lösningen, men att även den hållbara etanolen kommer att behövas.

”Så kör din etanolbil med stolthet i Sverige, det är en del i första steget till lösningen av vår tids ödesfråga för mänskligheten.” (cit: Karlsson, 2008)

Även i rapporten skriven tillsammans med Swedwatch nämns diskussionen om att minska dagens konsumtion, det hävdas att det är av allra högsta vikt att

arbeta för en hållbar utveckling av biobränslen och biodrivmedel, men att det inte får bli en ursäkt och att arbetet med att utveckla nya hållbara tekniker eller minska konsumtionen blir fördröjt. (Engvall, 2009:48)

Men det krävs fortfarande goda regelverk så att även företagen som investerar i biodrivmedelsproduktion i Syd tar sitt ansvar, hävdar Maria. Dessa regelverk bör se till att företagen gör det möjligt att producera för den inhemska marknaden och inte bara för export och ser till sina egna intressen. Mikael Karlsson hävdar dock att detta är frågor som organisationen arbetat med under en längre tid, de arbetar för att skapa förutsättningar som gör att biodrivmedel gynnar en hållbar utveckling och bättre levnadsstandarder i fattiga länder. (Karlsson, 2008)

Naturskyddsföreningen själva arbetar mycket med frågan om biodrivmedel även idag då det är ett hett ämne och som rör många av de frågor som organisationen är engagerade i. Naturskyddsföreningen arbetar fortsatt vidare med frågan eftersom att det är en väldigt viktig fråga och då de anser att det är en del av omställningen till ett mer hållbart samhälle.

Maria berättar att Naturskyddsföreningen på en nationell nivå jobbar med att synas i olika sammanhang där de kan representera sin syn på frågan och så arrangerar de även en rad olika seminarier och forskarsammankomster.

Sammanfattning

Naturskyddsföreningen är en av Sveriges största miljöorganisationer och de har flertalet kopplingar till många av de områden som diskuteras i samband med biodrivmedel. De har själva inga projekt i Syd, men de samarbetar med organisationer som har. Naturskyddsföreningen tar del av de kunskaper som deras partnerorganisationer har, gör egna fältbesök, egen forskning, tar del av forskning som andra europeiska organisationer tagit fram.

Maria berättar att Naturskyddsföreningen anser att det är positivt att vilja ersätta de fossila bränslena, men att de ser problem med den storskaliga produktionsformen. Användningen av palmolja har dock organisationen sagt tvärt nej till.

Naturskyddsföreningen ser möjligheter med biodrivmedel; fattiga länder blir av med utgifterna för fossila bränslen och i och med det blir de mindre utsatta för marknadspriser och politiska konflikter, de kan innebära billigare transporter och cash crops innebär en säkrare investering för bonden.

Naturskyddsföreningen ser också risker; den stora produktionsmodellen kan innebära vattenbrist, konkurrens om marken med livsmedelsproduktionen och de diskuterar också vart marken finns någonstans, de menar att det sällan finns ledig mark.

Mikael Karlsson menar dock att krav är bättre än bojkott av biodrivmedel och i rapporten skrivs det att det är viktigt att många berörda aktörer är med och tar fram hållbarhetskriterier. Naturskyddsföreningen menar också att det är viktigt att nationer i Östafrika engagerar sig så att lokalsamhällena har möjlighet att påverka. Det är även viktigt att arbeta för goda regelverk så att de företag som investerar i Syd tar sitt ansvar.

Maria berättar att Naturskyddsföreningen kommer att fortsätta arbeta med frågan och att de idag jobbar med att synas och föra fram sina åsikter, samt att de anordnar seminarier och forskarsammankomster.

Maria säger också att EU bör förutse händelser som t.ex. att deras mål ger drivkraft åt storskalig produktion som hon menar att de har gjort. Sedan menar hon också att det är viktigt att förstå kärnan i problemet, vilket är överkonsumtionen.

Gröna Bilister

”Vi är bilkrämare, vi vill rädda bilen”(Citat: Lagercrantz, Gröna Bilister)

Med dessa ord inledde Jakob Lagercrantz, ordförande för Gröna Bilister, en workshop med namnet *”Allt du velat veta om bilar och drivmedel men inte vågat fråga om”*(2012).

År 1994 startades den ideella föreningen Gröna Bilister, detta med stöd av Naturskyddsföreningen och WWF som idag inte finns med inom Gröna Bilister. Idag finansieras Gröna Bilister delvis med stöd av Sida(Gröna Bilister, 2012). Redan från start arbetade Gröna Bilister med biodrivmedelsfrågan, men då som en vision och det var först senare när biodrivmedel började finnas på våra svenska mackar som de tog tag i frågan ordentligt och deltog i den heta debatt som hade sitt centra under åren 2007-2008(Goldmann, 2012).

”Gröna Bilister grundar sina argument och ställningstagande på information som är så offentlig som möjligt. De menar att de kan förstå att alla människor inte vill förlita sig direkt på det som Gröna Bilister säger, utan

ska kunna luta sig på så statlig information som möjligt, exempel på dessa är energimyndigheten och trafikverket.” (Goldmann, 2012).

Detta kan ses i den rapport som skrevs om biodrivmedel av Gröna Bilister år 2011. Rapporten heter ”Medbestämmande Syd- hållbara biodrivmedel på tredje världens villkor” och skrevs av Mattias Goldmann, styrelseledamot i Gröna Bilister. Rapportens syfte var att redovisa rösterna från Syd och fokusgruppen där var småbönderna som man i rapporten menar inte blir väl representerade av sina regeringar. Småbönderna har fått ge sina röster genom olika intervjuer. (Goldmann, 2011:4)

Biordrivmedel, en del av lösningen

Mattias Goldmann, ledamot författaren för den tidigare nämnda rapporten, ställde upp på en intervju där han bland annat berättar att han inte tror att biodrivmedel kan ersätta fossil olja fullt ut, en liter bensin kommer inte att kunna bli en liter etanol, för det räcker inte världens markresurser till. I den rapport Mattias var ansvarig för skriver han dock att det finns ungefär 600 000 km² mark som är underutnyttjad eller periodvis outnyttjad som skulle kunna effektiviseras i produktion.

I intervjun menar Mattias att Gröna Bilister tror mer på att ungefär en tredjedel av världens oljeanvändning ersätts av bibränslen, en tredjedel av effektivare teknik som drivmedelssnålare bilar och den sista tredjedelen ska bestå av att vi helt enkelt kör mindre bil. ”Alltså är biodrivmedel en del av lösningen för en grönare bilism, men inte hela lösningen.”

”Ur ett utvecklingsperspektiv är omställningen till förnybara drivmedel den mest intressanta. EU:s krav att samtliga medlemsstater år 2020 ska nå 20 % förnybar energi med 10 % biodrivmedel i transportsektorn är starkt pådrivande, särskilt som målet troligen endast kan nås med en betydande ökning av importen från utvecklingsländerna...” (cit.: Goldmann, 2011:4)

Mattias referera till EU:s förnybarhetsdirektiv, Naturvårdsverket, Trafikverket och Energimyndigheten när han säger att det är fastslaget att de biodrivmedel som används i Sverige idag gott och väl halverar klimatpåverkan jämför med de fossildrivna motsvarigheterna. Mattias menar också att en väl fungerande biodrivmedelsproduktion kan underlätta för att millenniemålen ska uppfyllas till år 2015. (Goldmann, 2011:5) För genom att lägga produktionen i Syd kan det bidra till ökad inkomst bland

befolkningen och fler arbeten direkt och indirekt av biodrivmedelsproduktionen och därmed fattigdomsbekämpning, hävdar Mattias i intervjun. I rapporten skriver han dock att Reuters slog fast redan 2008 att det upplevda sambandet mellan biobränsle- och livsmedelspriser var ett misstag, och att det istället är kombinationen av energi- och matgrödor som ger fördelar för fattiga på landsbygden, det ger mat- och energisäkerhet och ska samtidigt minska fattigdomen, hur den ska minska fattigdomen berättas dock inte (Goldmann, 2011:11).

”En stor fördel är också att man genom biodrivmedel kan spara den sinande oljan till de produkter som behöver den, det vill säga de produkter som har svårare att bli ersatta av andra medel, till exempel är drivmedel för flygplan eller påsarna som man har blod i på sjukhus, i dessa produkter är oljan fortfarande svår att ersätta.”, säger Mattias.

Även om Gröna Bilister ser positivt på biodrivmedel så menar Mattias att det finns risker och hot med produktionen. ”Historiskt sett har de flesta råvaror i världen inte bidragit till fattigdomsbekämpning. Samtidigt så finns det många som tror att ägarna till biodrivmedelföretagen är ”goodguys” i och med att de jobbar med ett drivmedel som ska vara bättre för miljön, men sanningen är att dessa absolut inte alltid behöver vara några ”goodguys”, faktum är att många av biodrivmedelsföretagen är gamla fossila oljeföretag.”

Mattias menar också att biodrivmedel fortfarande har en viss klimat- och hälsopåverkan och att bilen fortfarande är en fara för hälsan i och med trafikolyckor, ett problem som inte något drivmedel kan lösa.

Aktörer som är viktiga för biodrivmedlets framtid

Med dessa ord beskriver Mattias i rapporten ”Medbestämmande Syd” problematiken bland aktörerna i biodrivmedelssektorn;

”Fordons- och bränslebranschernas företrädare har varken mandat, intresse eller kunskap att lyfta ett Syd-perspektiv, medan regeringar i Syd har sällan ekonomisk möjlighet, teknisk kompetens eller en formell inbjudan att delta i samtalen, och är därtill alltför ofta inte särskilt representativ för de breda folklagren i hemlandet. Vidare sätter vi till tider ett frågetecken för vissa biståndsorganisationers sätt att låta Syd komma till tals; t.ex. genom att bjuda till Sverige företrädare för organisationer som får större delen av

sin finansiering från samma inbjudande organisation och vars uttalanden är ett eko av densamma.” (citat: Goldmann, 2011:5).

Hur biodrivmedelsproduktionen utvecklas kommer att bero på många olika saker, det är många aktörer som kan påverka. ”Gröna Bilister menar att konsumenten har en stor roll när det gäller att välja om hen ska köra en snål diesel bil, eller en bil som går på förnybara bränslen, bilhandlaren påverkar genom att välja vilka bilar han har i skyltfönstret och ett stort ansvar ligger hos regeringen, de måste enligt Gröna Bilister ge långsiktiga spelregler som gör att företag vågar investera i biodrivmedelsproduktion.”, säger Mattias.

Hur biståndsorganisationer arbetar gör också en stor skillnad i hur biodrivmedel kommer att kunna utvecklas, Mattias menar att en organisation som Kooperation Utan Gränser har mycket större möjlighet att förstå lokalbefolkningens behov än någon person som är anställd i energisektorn, det är även viktigt med kritiskt granskande biståndsorganisationer som arbetar med att bevaka produktionen och ständigt ställa frågor och på så sätt vara en nagel i ögat för företagen. ”Biståndsorganisationer som dessa tillfrågas dagligen vilken ställning de har i frågan och hur de tänker agera, hur de svarar och agerar är en del i utvecklingen för biodrivmedlets framtid.” menar Mattias.

”För aktörer i Östafrika, eller andra berörda länder i Syd är det viktigt att se till att de inte bli ifrånsprungna i det avseende att de sitter på värdefulla men billiga resurser, i form av mark. Och innan några investeringar sker bör en policy tas fram” Det är något som Mattias menar borde ha gjorts för länge sedan och som nu bör göras så snart som möjligt.

Sammanfattning

Gröna Bilister startades med stöd av miljöorganisationerna WWF och Naturskyddsföreningen. De började arbeta med biodrivmedel från starten, men till en början bara som en vision. När biodrivmedel började finnas på den svenska marknaden började organisationen engagera sig mer i frågan.

I sitt arbete så grundar sig organisationen på så statlig information som möjligt, en förutsättning för att andra ska våga tillförlita sig det fakta som Gröna Bilister publicerar. Gröna Bilister tog fram en rapport om biodrivmedel, ”Medbestämmande Syd” år 2011 som Mattias Goldmann skrev. Rapporten grundas på just statlig information och även intervjuer av de småbönder som var i fokus i rapporten.

Gröna Bilister menar att de inte tror att biodrivmedel kommer att kunna ersätta allt fossilt bränsle, marken räcker inte till för en sådan produktion. Dock skrivs det i rapporten att Afrika har en stor del underutnyttjad mark.

Gröna Bilister ser möjligheter med biodrivmedel; det sparar den sinande oljan till de områden där den inte kan ersättas, det kan halvera klimatpåverkan, det kan underlätta för att nå millenniemålen till 2015, innebär en ökad inkomst för fattiga samt ökade arbetstillfällen. Och det upplevda sambandet mellan bränsle- och livsmedelspriser menas i rapporten vara ett misstag.

Gröna Bilister ser också risker; historiskt sett har råvaruproduktion i Syd inte bidragit till fattigdom, biodrivmedelsföretag är inte alltid några ”good guys” och biodrivmedel bidrar fortfarande till en viss klimatpåverkan.

För framtida utveckling av biodrivmedel är det många aktörer som bär ansvar, konsumenten och bilhandlaren väljer hur marknaden kommer att se ut, men det största ansvaret menar Gröna Bilister att regeringen har, de måste ge långsiktiga spelregler så att företag vågar investera i biodrivmedelsproduktion. Och aktörer i Östafrika måste se till att de inte blir ifrånsprungna, de har värdefulla resurser i form av billig mark och därför måste de ta fram policyer.

Diskussion

Min frågeställning; Hur skiljer sig organisationernas åsikter och på vilka grunder bygger de sina argument?

Dessa fyra organisationer upplever jag strävar efter samma mål; en mer hållbar värld, där människor över hela världen ska leva på lika villkor i en symfoni med naturen. Genom olika kapital har organisationerna riktat in sig på olika områden, men alla inom ramarna för det biståndspolitiska sociala fältet.

Kapital

Det ekonomiska kapitalet redovisas främst i hur organisationerna finansieras och *det kulturella kapitalet* hos organisationerna kan skilja sig i olika värdegrunder och riktlinjer, medlemskara och hur organisationens

utsträckning är över världen;

Kooperation Utan Gränser finansieras delvis av Sida och även utav donationer. De har flertalet medlemsorganisationer bakom sig och många av dessa inriktade mot jordbruk och bondesfären, vilket också styr ingångspunkt och strategier när de går in i frågan. Deras fokus i biodrivmedelsfrågan är bondesfären. De argumenterar med FN:s upptäckt att 75 procent av världens fattiga lever på landsbygden och att det därmed är där utveckling behövs.

Naturskyddsföreningens Sydverksamhet finansieras till 90 % av Sida. För övrigt är det medlemsavgifter, donationer etcetera, som finansierar verksamheten. Idag är de en av Sveriges största miljöorganisationer och de är medlemsbaserade vilket innebär att organisationens innehåll styrs av medlemmarna. De diskuterar biodrivmedlets hållbarhet utifrån det etiska och ekologiska perspektiven, men jag finner att de i första hand visar sin kunskap i miljöfrågor. De diskuterar till exempel att den storskaliga produktionsmodellen kan vara förödande för miljön där organisationens miljöintresse har sitt fokus, men där även etiska perspektiv tas i beaktande.

Världsnaturfonden WWF finansieras delvis av Sida. De har en medlemskara över hela världen och är därmed en av världens största miljö- och naturresursorganisationer, de arbetar för ett hållbart användande av jordens naturresurser, med den ingångspunkten är WWF kritiska till markomvandlingen som storskalig produktion skulle innebära.

Gröna Bilister finansieras delvis av Sida. De har en liten medlemsskara runt om i Sverige och har ett fokus på användandet av bilar och deras mål är att bilismen ska bli hållbar, men de vill behålla bilen i människans liv, med den ingångspunkten argumenterar de för att biodrivmedel kan halvera klimatpåverkan.

Så organisationerna skiljer sig något i värdegrunder och argument, men de rör sig fortfarande inom samma ramar när de diskuterar biodrivmedel. Till exempel så menar alla organisationerna att det är bra att bryta Östafrikas beroende av fossila bränslen och alla organisationerna menar att produktioner av det här slaget kan leda till att det är de investerade företagen och exportmarknaden som får ta del av vinsterna medan Östafrika endas får förlusterna. Skillnaderna mellan organisationerna blir först synliga när de diskuterar frågan om mark, men även när de diskuterar de eventuellt höjda livsmedelspriserna.

Mark i den kontexten där biodrivmedelsproduktionen kan konkurrera med livsmedelsproduktionen, där Gröna Bilister menar att det finns mycket underutnyttjad mark som skulle kunna bli effektiviserad och Naturskyddsföreningen menar att det inte är svårt att bestämma vilken mark det är som är tillgänglig och inte används av någon. För perioden 2007-2008 hävdade Kooperation Utan Gränser istället att det inte finns någon egentlig konkurrens om mark, de problem vi sett tidigare hade istället varit en fråga om handelspolitik och inte en fråga om konkurrens av mark, men Camilla menar att den argumentationen idag blir felaktig då det är en betydligt större andel areal som odlas för bioenergi. WWF anser att konkurrens och konflikter om mark är en av de negativa konsekvenser som kan bli av stora markomvandlingar. Trots dessa olikheter rör sig organisationerna inom samma ramar i det biståndspolitiska sociala fältet.

Att ställningstagandena liknar varandra så pass mycket kan vara ett resultat av att organisationerna använder sig alla av liknande fakta, de anger bland annat forskning, FAO, Världsbanken och egna studier som källor för de verk och åsikter de publicerar, en fråga som då bör ställas är varför organisationernas ställningstagande och argument är lika homogena som deras källor. Visst finns en viss variation i källorna, men en annan förklaring kan vara de olikheter jag redovisade i organisationernas kulturella kapital. Skillnaderna kan därmed bero på det urval en organisation gör när de samlar in fakta.

Dessa organisationer visar på att kunskap och forskning värderas högt i det biståndspolitiska sociala fältet. Kooperation Utan Gränser tog fram en egen rapport som skrevs av en konsult från ett företag. Även Naturskyddsföreningen använde sig av Swedwatch för att ta fram en egen rapport. WWF säger att de är en kunskapsbaserad organisation, baserad på vetenskaplig fakta, vad detta innebär uppges inte. Gröna Bilister menar att de använder sig av statliga publikationer för att det ska vara möjligt att lita på informationen. Kunskap, forskning och tillförlitlig information är begrepp som verkar anses som en slags legitimering av det fakta och åsikter som organisationerna publicerar. Dessa begrepp bär därför med sig ett värde som kulturellt och *symboliskt kapital*.

Vilka frågor organisationerna väljer att arbeta med kan även påverkas av det sociala kapital de besitter. Kooperation Utan Gränser och WWF är båda organisationer som är en del av något större. Kooperation Utan Gränser har ett 60-tal medlemsorganisationer vars intresse skall uppfyllas i de frågor som organisationen väljer att arbeta med och WWF är en organisation som finns över hela världen, där den svenska organisationen måste arbeta utifrån

de frågor som bestäms av den stora organisationen. Samtidigt påverkas Gröna Bilister av önskemålen från deras medlemsskara och av andra aktörer inom fordonsbranschen. Naturskyddsföreningen måste även de lyssna till sina medlemmar och ta hänsyn till vad det är som de tycker är viktigt. Även detta kapital påverkar organisationens ställningstagande.

Strategier

Den polariserade debatten mellan aktörer inom biodrivmedelssektionen och även mellan organisationerna inom det biståndspolitiska sociala fältet, kan lätt upplevas som en tävling där aktörerna konkurrerar med varandra för att bevisa att deras samling av kapital är den rätta, att det är de som har den rätta vägen för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.

Organisationerna tävlar med sitt ställningstagande som strategi, där de lyfter fram sitt kapital, som till exempel det kulturella kapitalet i form av kunskap och värdegrund. För att tävla med sina strategier redovisar organisationerna dem i olika mediala sammanhang, som rapporter, seminarium, debattartiklar, med flera.

Dessa strategier kan ofta vara omedvetna. De kan vara oplanerade och ifrågasätts då inte. Representanterna från organisationerna tog många gånger sin värdegrund för given. WWF ifrågasätter inte om det är rätt att arbeta för hållbarhet och Peter hävdade flertalet gånger att certifieringssystem är ett av sätten som kan bidra till hållbarhet. Kooperation Utan Gränser ifrågasatte samtidigt inte om det är de fattiga bönderna som bör utvecklas.

Slutsats

De fyra olika organisationer arbetar mot samma mål och har intagit liknande ställningstagande till biodrivmedel i Östafrika, vissa är mer kritiska än andra, men ställningstagandena är fortfarande relativt lika. Dock så skiljs de åt på vissa punkter och för olika argument. Samtidigt som organisationerna gärna vill påvisa att de har den bästa metoden till skillnad från andra organisationen, men vid den denna granskning kan det ses att organisationerna generellt sett, är väldigt lika i den här frågan om biodrivmedel.

Organisationerna skillnader i kapital; i form av framför allt samarbetspartners/ medlemsorganisationer, värdegrunder och geografiska utsträckning gör att de angriper frågan om biodrivmedel ur olika vinklar.

Därmed så görs ett urval av fakta utifrån de värden organisationerna finner och därmed bildas olika argument. Dock så värderas fakta högt inom fältet och organisationerna hämtar fakta från de källor som inom fältet anses tillförlitliga. Detta tror jag bidrar till att organisationernas ställningstagande liknar varandra.

Referenser

Litteratur

Böcker

Bergström, Staffan, Lindström, Ann, Rosling, Hans, Rubenson, Birgitta, Stenson, Bo och Tylleskär, Thorkild. 2006. *Global Health. An introductory textbook*. 1. Uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Broady, Donald (red.) 1998; Inledning: en verktygslåda för studier av fält. I; *Kulturens fält*; pp 11-26. Göteborg; Bokförlaget Daidalos

Rapporter

Dahlberg, Erik och Henningsson, Robin. 2011. *Konflikten mellan brist på livsmedel och ambitionen om ökad användning av biodrivmedel*. Rapport. Lund, Lunds teknologiska högskola.

Berndes, Göran, Bäckman, Carol, Englund, Oskar(red.), Engström, Linda, Lundgren, Lina, Marquardt, Kristina, Palm, Matilda och Stephansson, Eva. 2011. *Producing Feedstock for Biofuels: Land-Use and Local Environmental Impacts*. Rapport: FRT 2011:06. Uppsala, Göteborg: Svenska Lantbruksuniversitet, Chalmers Tekniska Högskola.

Denruyter J.-P, Máthé, L., Ogorzalek, K., Randriantiana, I., Roberntz, P. and Sosovele, H. 2010. *Bioenergy in Africa – Time for a Shift?* Rapport: foundation 2ie.

Engvall, Maria. 2009. *En brännande fråga. Hur hållbar är den etanol som importeras till Sverige?* Rapport av Swedwatch: 25. Webbplatsen: www.swedwatch.org

Goldmann, Mattias. 2011. *Medbestämmande Syd- Hållbara biodrivmedel på tredje världens villkor*. Rapport. Webbplatsen: www.gronabilister.se

Jordbruksverket. 2011. *Förnybara drivmedel från jordbruket - etanol, biodiesel och biogas*. Rapport; 14. Webbplatsen: www.jordbruksverket.se

Meyer von Bremen, Ann-Helen. 2008. *Med utveckling i tanken. Om biodrivmedel i Afrika som en möjlig väg ut ur fattigdomen*. Rapport för Kooperation Utan Gränser. Klippan: Uttryck AB

WWF. 2008. *Jakten på biodrivmedel- hot eller hopp för Östafrika?* Rapport. Webbplatsen: www.wwf.se

WWF. 2008. *Styr rätt med biodrivmedel*. Rapport. Webbplatsen: www.wwf.se

Elektroniska källor

Elektroniska tidningsartiklar

Agra-net; 2012; Sweden's ethanol imports more than halve on the year; *Agra-net* (<http://www.agra-net.com> 2012-06-15)

Kagolo, Francis; 2012; Uganda warned on biofuels; *New Vision* (<http://www.newvision.co.ug/news/628583-uganda-warned-on-biofuels.html> 2012-06-15)

Karlsson, Mikael; 2008; Kör din etanolbil med stolthet; *Borås Tidning* ([http://www.bt.se/debatt/kor-din-etanolbil-med-stolthet\(689016\).gm](http://www.bt.se/debatt/kor-din-etanolbil-med-stolthet(689016).gm) 2012-06-15)

Olofson, Sune; 2008; Krav bättre än bojkott; *Svenska Dagbladet* (http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/krav-ar-battre-an-biobojkott_1227095.svd 2012-06-15)

Hemsidor

Gröna Bilister; 2012, (<http://gronabilister.se> 2012-06-15)

Infoz, 2012, (<http://www.infoz.se/ostafrika.asp> 2012-06-15)

Kooperation Utan Gränser, 2012, (<http://www.utangranser.se> 2012-06-15)

Näringsdepartementet, 2012; Regeringskansliet; (<http://www.regeringen.se/sb/d/2448> 2012-06-15)

Sveriges naturskyddsförening, 2012, (<http://www.Naturskyddsföreningen.se> 2012-06-15)

WWF, 2012, (<http://www.wwf.se> 2012-06-15)

Muntliga källor

Intervjuer

Engström, Linda; Nordiska Afrikainstitutet. 2012. Intervju 2012-04-23

Goldmann, Mattias; styrelseledamot i Gröna Bilister. 2012. Intervju 2012-05-09

Lundberg Ney, Camilla; kommunikatör för opinion och påverkan i Kooperation Utan Gränser. 2012. Intervju 2012-04-27

Roberntz, Peter; bioenerigansvarig i WWF WWF. 2012. Intervju 2012-05-08

Rydlund, Maria; sakkunnig tropisk skog i Naturskyddsföreningen. 2012. Intervju 2012-05-08

Workshop

Goldmann, Mattias och Lagercrantz, Jakob. *Allt du ve kat veta om bilar och drivmedel men inte vågat fråga om*. Stockholm. 2012-05-09

